

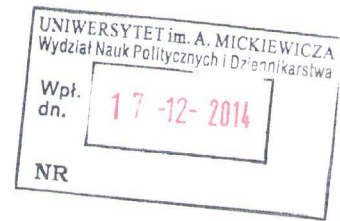
Dr hab. Dariusz Niedźwiedzki

Kraków, 5.12.2014

Instytut Europeistyki

Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych

Uniwersytet Jagielloński

Recenzja dorobku dr Elżbiety Kuźelewskiej w związku z postępowaniem habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce

Pani dr Elżbieta Kuźelewska jest adiunktem w katedrze Politologii na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Podstawą awansu na to stanowisko było uzyskanie w 2005 roku stopnia doktora w zakresie nauk o polityce. Praca doktorska napisana pod opieką prof. dr hab. Eugeniusza Zielińskiego została obroniona na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Jej tematyka dotyczyła zagadnień referendum w procesie integracji europejskiej. W tym kontekście można skonstatować, że ukształtowane w tamtym okresie zainteresowania i podjęte prace badawcze w zakresie społecznych aspektów integracji europejskiej są kontynuowane i w sensie problemowym stanowią sedno dorobku prezentowanego w postępowaniu habilitacyjnym.

Habilitantka wskazuje problematykę partycypacji w procesie integracji europejskiej jako podstawowe osiągnięcie naukowe w staraniach o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Ta problematyka jest nie tylko kontynuacją, ale także poszerzeniem zagadnień, badanych przez habilitantkę na etapie przygotowywania pracy doktorskiej, których zwieńczeniem obok stopnia doktora jest podoktorska monografia. Kontynuacja dotyczy zainteresowania procedurą referendum, rozwinięcie polega na umiejscowieniu tej procedury w kontekście szerszego zjawiska partycypacji obywatelskiej w procesie integracji europejskiej. Ponadto dr Kuźelewska przeniosła swoje zainteresowania z referendum akcesyjnych, czyli problematyki poszerzania UE na te związane z pogłębianiem integracji europejskiej. Taki rozwój intelektualny oceniam jako modelowy.

Na dorobek związany z podstawowym osiągnięciem naukowym składa się monografia zatytułowana „Proces ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy i jego następstwa”, współredagowana praca zbiorowa „Elections to the European Parliament as a Challenge for Democracy” oraz cykl dwunastu artykułów naukowych w czasopismach i pracach zbiorowych, których tematyka skupia się na zagadnieniu uczestnictwa obywateli w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem w tym udziale form demokracji bezpośredniej. Pod względem ilościowym taka liczba publikacji nie budzi zastrzeżeń. Warto dodać, że ponad połowa z nich została napisana w języku angielskim, a część wydana w czasopismach i wydawnictwach zagranicznych. Jest to istotne świadectwo funkcjonowania habilitantki w międzynarodowym środowisku naukowym, bardzo ważne w kontekście podejmowania współpracy badawczej wykraczającej poza granice kraju. A tego oczekuje się od każdego tzw. samodzielnego pracownika nauki. Artykuły zamieszczone w czasopismach zostały wydane w cenionych periodykach o zasięgu krajowym lub/i międzynarodowym. Prace umieszczone w tomach zbiorowych zostały wydane przez uznane wydawnictwa naukowe. Warto to podkreślić szczególnie w czasach, kiedy jedyną barierą wydania własnego tekstu jest ta finansowa, co czasami prowadzi do ich wydawania „byle gdzie i byle jak”.

Monografia stanowiąca podstawowe dzieło w ramach ocenianych osiągnięć naukowych dotyczy procesu ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy. Autorka na podstawie przeprowadzonej analizy starała się odpowiedzieć na pytania dotyczące czynników odrzucenia Traktatu w referendach we Francji i Holandii oraz konsekwencji tych decyzji dla dalszych losów integracji europejskiej. Zastosowana metodologia badawcza oraz dobór źródeł danych nie budzą wątpliwości. Praca jest dobrze osadzona w literaturze przedmiotu. Autorka odpowiada zadowalająco na postawione we wstępie pytania. Weryfikuje także cztery zaproponowane w nim hipotezy. Tym niemniej chciałbym podnieść dwie kwestie, które powstrzymują mnie od uznania tej monografii za wyczerpującą zagadnienie, którego dotyczy. Po pierwsze, brakuje mi szerszego omówienia ratyfikacji Traktatu w krajach członkowskich UE. Dlaczego wyciągane przez autorkę wnioski o przebiegu procesu ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy oparte są na analizie wydarzeń w Hiszpanii, Francji, Holandii i Luksemburgu? Odpowiedź jest formalnie dość oczywista. W tych krajach odbyło się referendum. Co więcej autorka podkreśla swoje zainteresowanie partycypacją społeczną w ramach mechanizmów demokracji bezpośredniej. Tym niemniej książka zgodnie z tytułem dotyczy procesu ratyfikacji tego Traktatu. W związku z tym

oczekiwałbym szerszego omówienia tejże ratyfikacji w krajach, w których doszło do niej za pośrednictwem parlamentów krajowych. Odbyły się one bowiem w efekcie przeprowadzonych debat publicznych. Myślę, że wyciągnięte z takiej analizy wnioski stanowiłyby znakomity kontekst dla rozważanych w pracy procesów ratyfikacji opartych na referendum. Drugie zastrzeżenie wobec ocenianej monografii w jeszcze większym stopniu dotyczy zasięgu analizy. Pewne zdziwienie wywołuje we mnie fakt praktycznie braku ujęcia w rozważaniach podmiotów polityki nieinstytucjonalnej. Nie mam żadnych wątpliwości, że w dzisiejszych społeczeństwach cywilizacji Zachodu pełnią one coraz istotniejszą rolę, a zakres ich oddziaływania rozszerza się na kolejne sfery i pola życia zbiorowego. Organizacje pozarządowe i ruchy społeczne w znaczący sposób wpływają na podejmowane przez władze decyzje polityczne. Przyczyniają się także do kształtowania poglądów, opinii, postaw i zachowań obywateli. W tym kontekście ich właściwie pominięcie w analizie dr Kuzelewskiej jest trudno zrozumiałe. Przyjmuję, że swoją uwagę skupiła przede wszystkim na partiach politycznych. Tym niemniej w takiej monografii chciałbym znaleźć odpowiedź na szereg pytań, które wymagałyby poszerzenia zakresu badań, a równocześnie pozwalałyby pełniej uchwycić zjawiska społeczne i polityczne towarzyszące procesowi ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy. Czy powstawanie i proces ratyfikacji tego Traktatu przyczynił się do powstania nowych ruchów społecznych? W jaki sposób organizacje pozarządowe włączyły się do procesu ratyfikacji Traktatu? Jak można oszacować wpływ tych organizacji na głosowanie w referendum dotyczących ratyfikacji? Krótko podsumowując, oceniana monografia stanowi ważny głos w debacie naukowej dotyczącej szeroko rozumianej problematyki procesu integracji europejskiej. Zgłoszone przeze mnie zastrzeżenia mieszczą się w zakresie polemiki naukowej, tym samym nie wskazują na błędy czy braki, które zasadniczo obniżałyby pozytywną ocenę pracy autorki.

Artykuły składające się na podstawowe osiągnięcie naukowe habilitantki dotyczą szeregu problemów wiążących się z zagadnieniem partycypacji obywateli w procesie integracji europejskiej. Obrazują przy tym pewną ewolucję zainteresowań autorki związanych z realizacją kolejnych projektów badawczych. Część z nich dotyczy problematyki deficytu demokracji UE i reakcji na nią w postaci odwoływania się do opinii obywateli w postaci form charakterystycznych dla demokracji bezpośredniej (*Duńskie i szwedzkie referendum w sprawie przyjęcia Euro, Znaczenie demokracji bezpośredniej w systemach politycznych państw skandynawskich, Social participation and the proces of EU reforming. From the Treaty establishing Constitution for Europe to the Treaty of Lisbon, Demokracja*

bezpośrednia w Unii Europejskiej /ze szczególnym uwzględnieniem Traktatu Konstytucyjnego Unii Europejskiej/, *Do the Swiss not want to join the European Union? Swiss referenda on European integration*). Generalnie ich treść potwierdza analityczne kompetencje autorki i wiedzę na temat poruszanych w artykułach zagadnień.

Drugim obszarem problemowym poruszonym w artykułach składających się na podstawowe osiągnięcie naukowe habilitantki stanowią zagadnienia uczestnictwa obywateli w wyborach do Parlamentu Europejskiego (*The Challenges of Modern Democracy, Direct Democracy in the European Union, E-voting to the European Parliament and United States Congress. An attempt of comparison, Partycypacja w wyborach do Parlamentu Europejskiego: od bezpośredniej do głosowania elektronicznego*). Istotnym problemem poruszonym przez autorkę w tych artykułach jest kwestia stopnia zaangażowania obywateli w wybory, należy dodać zaangażowania słabnącego. W dużej mierze temu zagadnieniu poświęcona jest praca współredagowana przez habilitantkę (*Elections to the European Parliament as a Challenge for Democracy*), stanowiąca efekt zainicjowanego przez nią międzynarodowego projektu badawczego. W efekcie wśród autorów tej książki zbiorowej mamy przedstawicieli wielu krajów, co znowu warto z uznaniem podkreślić jako świadectwo udziału habilitantki w międzynarodowym środowisku naukowym i badawczym.

Trzecim wreszcie obszarem zagadnień poruszanych w artykułach składających się na podstawowe osiągnięcie naukowe jest problem ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy (*The Impact of Referendums on the Process of European Integration, The Netherlands in the Face of the Problem of Direct Democracy – the Case of the Constitution for Europe*). Można podsumować, że są one świadectwem narastającego zainteresowania tą problematyką, zwięźzonego omawianą już w tej recenzji monografią.

Trudno zwięźle podsumować dorobek autorki zawarty w artykułach. Powodem jest – mimo pozornej jednolitości - wielowątkowość i bogactwa poruszanych zagadnień. Taka sytuacja dobrze rokuje na przyszłość, pozwala z optymizmem myśleć o dalszym rozwoju naukowym habilitantki. Ponadto warto podkreślić, że publikacje składające się na podstawowe osiągnięcie naukowe wykraczają poza rozważania czysto politologiczne. Można odnaleźć w nich analizy prawne i społeczne, co dobrze świadczy o dojrzałości intelektualnej Pani dr Kuźelewskiej. Nie mam bowiem wątpliwości, że badanie procesów integracji europejskiej wymaga podejścia interdyscyplinarnego, wykorzystywania metod, technik i narzędzi z różnych dyscyplin nauk społecznych i humanistycznych.

Bardzo dobrym uzupełnieniem dorobku stanowiącego podstawowe osiągnięcie naukowe są pozostałe publikacje habilitantki. Składają się one z jednej autorskiej monografii, współautorstwa kolejnej, dwóch artykułów w czasopismach z bazy ERIH, pięciu artykułów w innych czasopismach (w tym dwóch w czasopismach zagranicznych, z czego jeden w druku), czterech książek współredagowanych, czternastu artykułów w książkach zbiorowych, oraz czterech rozdziałów w podręcznikach. Ten dorobek jest satysfakcjonujący zarówno w wymiarze formalnym jak i merytorycznym. Pokazuje także inne fascynacje intelektualne i wiedzę habilitantki (np. problematyka władzy w Turkmenistanie, czy problematyka partnerstwa wschodniego). Osobiście takie „odejścia” od jądra zainteresowań oceniam bardzo pozytywnie. One, między innymi, pozwalają spojrzeć na te podstawowe zagadnienia w sposób zdystansowany i odświeżony intelektualnie, co zazwyczaj skutkuje nowymi pomysłami, ideami, koncepcjami itp. Osiem z publikacji wymienionych w tej części recenzji zostało wydanych w języku angielskim, co ponownie skłania do wniosku o cennym rozwoju udziału habilitantki w międzynarodowym środowisku naukowym. Nie mam także zastrzeżeń do jakości czasopism i wydawnictw, w których ukazały się artykuły Pani dr Kuzelewskiej. Chciałbym w tym momencie także pochwalić habilitantkę za poziom prowadzonej narracji naukowej w publikacjach. Generalnie jest ona poprawnie skonstruowana metodologicznie, dobrze ugruntowana teoretycznie, wskazuje także na umiejętność autorki w zakresie wyciągania wniosków z rzeczywistości empirycznej. To ważne kompetencje bycia naukowcem, a dla kandydata do tzw. samodzielności naukowej konieczne.

Satysfakcjonujący ilościowo i merytorycznie dorobek naukowy jest w znaczącym zakresie efektem udziału w projektach badawczych. Na tym polu trudno mieć do habilitantki zastrzeżenia. Dr Kuzelewska kierowała do tej pory trzema projektami, z czego jeden finansowany był przez MNiSW. Dwa realizowane w zespole międzynarodowym w ramach działalności Centr for Direct Democracy Studies zostały sfinansowane ze środków Uniwersytetu w Białymstoku. Habilitantka była także uczestnikiem jednego projektu finansowanego przez MNiSW, kolejny ministerialny z jej udziałem realizowany jest od 2013 roku.

Dr Elżbieta Kuzelewska swoje osiągnięcia badawcze przedstawiała w postaci referatów na licznych konferencjach. Dwanaście z nich miało charakter międzynarodowy i odbywało się między innymi w Szwajcarii, Grecji, Rumunii czy na Słowacji. Kolejnych osiemnaście to konferencje krajowe, zazwyczaj odbywające się w czołowych centrach akademickich kraju. Habilitantka nie tylko uczestniczyła w licznych spotkaniach ludzi nauki,

w części z nich odgrywała rolę organizacyjną. W siedmiu przypadkach uczestniczyła w komitetach organizacyjnych. Ponadto pełniła role przewodniczącego lub moderatora panelu, a także przedstawiciela macierzystego wydziału. Ten zróżnicowany funkcjonalnie udział w konferencjach to kolejne ważne świadectwo uczestnictwa habilitantki w dyskursie naukowym w kraju i za granicą. Warto dodać, że znamionują go ponadto opublikowane recenzje trzech pozycji książkowych, dwie recenzje krajowych projektów badawczych finansowanych przez MNiSW oraz liczne recenzje wydawnicze artykułów zamieszczanych w czasopismach: „Baltic Journal of Law and Politics” i „Przegląd Politologiczny”.

O uczestnictwie w międzynarodowym środowisku naukowym świadczą także niektóre z osiągnięć habilitantki o wymiarze dydaktycznym. Liczne stypendia w ramach Programu Erasmus, uczestnictwo w Szkole Letniej, staż zagraniczny to cenne doświadczenia nie tylko o charakterze dydaktycznym, ale także okoliczności umożliwiające nawiązać współpracę na polu badawczym. Miała dodatkowo taką szansę podczas staży naukowych, które odbyła w kilku znaczących zagranicznych ośrodkach akademickich (m. in. Paris – Sorbonne, Universite de Rennes, Universite Catholique de Louvain-la-Neuve, Universiteit Leiden). Habilitantka stara się z sukcesem uczestniczyć w zinstytucjonalizowanych sieciach badawczych, z których na szczególne podkreślenie zasługuje „Inicjatywa Helwecka”. O docenieniu aktywności naukowej i organizacyjnej dr Kuźelewskiej przez innych badaczy świadczy powierzenie jej funkcji w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism.

Osiągnięcia habilitantki w zakresie dydaktycznym nie budzą moich zastrzeżeń. Obok wspomnianego już wyżej międzynarodowego wymiaru tej aktywności dr Elżbieta Kuźelewska prowadzi liczne zajęcia wykładowe i seminaryjne, także w języku angielskim. Do tej pory „wychowała” 39 magistrów. Warto podkreślić, że jej kontakt ze studentami wykracza poza ramy stricte dydaktyczne. Habilitantka sprawuje opiekę nad kołem naukowym oraz pełni rolę koordynatora wydziałowego ds. studentów przyjeżdżających na jej macierzysty Uniwersytet.

Obok wspomnianych już w tej recenzji działań organizacyjnych na rzecz szeroko pojętego środowiska naukowego dr Kuźelewska jest zaangażowana w szereg funkcji i przedsięwzięć na Uniwersytecie w Białymstoku. Jest członkiem Rady Wydziału, członkiem Komisji ds. Współpracy z Zagranicą, członkiem Wydziałowej Komisji ds. Ocen Okresowych, członkiem Wydziałowego Zespołu ds. Strategii Rozwoju UwB, członkiem Wydziałowego zespołu ds. Programu Horyzont 2020 a także Kierownikiem wielokrotnie wymienionego w

tej recenzji Centre for Direct Democracy Studies. Odegrała ważną rolę w powołanym przez Rektora UwB zespole ds. przygotowania studiów anglojęzycznych w zakresie europeistyki. Nie mam wątpliwości, że te wszystkie funkcje są wyrazem zaufania, uznaniem wiedzy i kompetencji oraz akceptacją cech osobowościowych dr Kuźelewskiej ze strony środowiska akademickiego.

Konkludując, osiągnięcia przedstawione przez Panią dr Elżbieta Kuźelewską dotyczące jej dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego oceniam bardzo wysoko. Publikacje związane z podstawowym osiągnięciem naukowym uzupełnione pozostałymi wydawnictwami pozwalają mi wysnuć wniosek, że mam do czynienia z osobą twórczą intelektualnie, posiadającą szeroką wiedzę teoretyczną i metodologiczną oraz umiejętność analizowania otaczającej rzeczywistości społecznej. Wszelkie zastrzeżenia jakie mam wobec jej publikacji nie wykraczają poza ramy naukowej polemiki. Podobnie wysoko oceniam dorobek dydaktyczny i organizacyjny habilitantki. Co więcej, osiągnięcia w tych wymienionych trzech sferach aktywności pozwalają stwierdzić, że dr Kuźelewska posiada szereg sukcesów w zakresie współpracy międzynarodowej.

Uważam, że Pani dr Elżbieta Kuźelewska w sposób satysfakcjonujący spełnia kryteria w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych i współpracy międzynarodowej oraz dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego nauki, wynikających z rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku, przyjętego na podstawie art. 16 ustawy z 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki. W związku z tym wnioskuję o dopuszczenie jej dorobku do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

